

Володимир ДЯКІВ

**БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ
ВЧЕНОГО-ГУМАНІТАРІЯ
РОМАНА КИРЧІВА
(СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ)**

14 квітня 2015 року виповнюється 85 років відомому українському вченому, фольклористу, етнологу і літературознавцю, доктору філологічних наук (1980), професору (1994), академіку Академії Наук Вищої школи (1997), Заслуженому діячу науки і техніки України (2008) Романові Федоровичу Кирчіву.

Народився в селі Корчині, тепер Сколівського району Львівської області. Світогляд майбутнього вченого виловлювався у щирій родинній атмосфері. Як справедливо зазначає відомий сучасний вчений — етнолог, академік НАН України Степан Павлюк, «родина Кирчівих відносилась до великих ентузіастів, активістів громадсько-культурного життя села Корчина й околичних сіл. Священик Богдар і вчитель Павло Кирчіві — письменники і громадсько-культурні діячі, заснували у 1882 р. першу на Сколівщині читальню «Просвіти», приятелювали з Іваном Франком. Гостювання Івана Франка у хаті прадіда Романа Кирчіва стане родинною легендою. Батько Романа продовжуватиме постійно підтримувати високий настрій односельців» [14, с. 3].

«Окрилений родинною легендою (до портрета вченого)» — під такою назвою напише спеціальне дослідження про свого вчителя Романа Кирчіва одна з численних його учениць — сучасний етнолог Віра Білоус. У своїй ґрунтовній статті авторка простежить зацікавлення Романа Кирчіва зв'язками своїх предків з Іваном Франком, яке втілиться в окремих франкознавчих дослідженнях вченого [1].

Науково-пізнавальний досвід Романа Кирчіва здобувався і своєрідно доповнювався, зокрема освітніми знаннями, у місцевій (Корчинській) школі (1936—1939, 1939—1943), у Стрийській гімназії (1943—1944), в середній школі села Верхне Синьовидне Сколівського району Львівської області (1944—1947). Поглиблювалися знання майбутнього вченого на мовно-літературному факультеті Дрогобицького учительського інституту (1948—1949), на філологічному факультеті (українського відділу) Львівського педагогічного інституту (1950—1953), в аспірантурі на кафедрі української літератури Львівського державного педагогічного інституту (1954—1957).

Цей науково-пізнавальний досвід і професіоналізм буде постійно доповнюватися та вдосконалюватися на посадах учителя семирічної школи в рідному селі Корчині (1947—1948), учителя і завуча середньої школи в селі Батятичі Кам'яно-Бузького району Львівської області (1953—1954), інспектора по театрах Львівського обласного управління культури (1957—

Виступ на науковій конференції

1958), молодшого наукового співробітника відділу літератури Інституту суспільних наук АН УРСР (з 1958 р.), старшого наукового співробітника цього ж відділу (1964—1972), старшого наукового співробітника відділу етнографії Державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР (1972—1980), завідувача цього ж відділу (1981—1992), завідувача новоствореного відділу фольклористики у тоді вже Інституті народознавства НАН України (1993—2001), старшого наукового співробітника цього ж відділу (2001—2003), старшого наукового співробітника відділу етнології сучасності цього ж Інституту (2003—2004), провідного наукового співробітника цього ж відділу (з 2004 р. і дотепер).

Професор Кирчів активно популяризує наукові знання на міжнародних конференціях і симпозіумах, у засобах масової інформації, підтримує науково-творчі зв'язки з українськими і зарубіжними вченими. Відомості про цей аспект діяльності Ювіляра особливо прочитуються у праці відомого сучасного канадського вченого українського походження Андрія Нагачевського під назвою «Доктору Романові Кирчіву: спогади та вшанування з діаспори» [13].

Роман Кирчів принципово відстоює наукові позиції, є стійким і послідовним у суспільній національно-патріотичній орієнтації. Ці риси характеру Ювіляра особливо виокремлять сучасні відомі вчені Степан

Павлюк (у працях «Патріотична постава вченого» [15] та «Несхитність в житті і науці» [14]), Михайло Чернопиский (у дослідженні «Учений з почуттям сумління і порядності» [20]) та багато інших.

Винятковою для української науки і культури є активна позиція професора Р.Ф. Кирчіва у сфері науково-організаційної роботи. Він був багатолітнім керівником відділу етнології, започаткував створення сектору фольклористики, а згодом — відділу, яким і керував. З часу відновлення Наукового товариства ім. Шевченка в Україні (1989) Р.Ф. Кирчів (який одним з перших ініціював це відновлення, а пізніше, 28 березня 1992 р. був обраним дійсним членом НТШ, на правах члена-засновника) дотепер є незмінним головою його Секції етнографії і фольклористики. За його участі й організаційними заходами підготовлено чотири томи «Записок НТШ. Праці Секції етнографії і фольклористики», проведено 25 щорічних наукових конференцій членів Секції. Про активну діяльність Романа Кирчіва у Науковому товаристві імені Шевченка ґрунтовну статтю під назвою «Роман Кирчів — невтомний член НТШ в Україні» напише, зокрема, відомий сучасний вчений Михайло Глушко [3].

З 1989 р. Р.Ф. Кирчів — член наукових Спеціалізованих рад для захисту кандидатських і докторських дисертацій (при ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, при Київському національному університеті ім. Т. Шевченка, при Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, при Львівському національному університеті ім. І. Франка), член низки редколегій періодичних і серійних наукових видань, редактор наукових праць, науковий консультант редакції «Енциклопедії сучасної України» тощо.

Під керівництвом Р.Ф. Кирчіва підготовлено і захищено близько 20 кандидатських і докторських дисертацій. Як офіційний опонент і рецензент консультує молодих науковців і здобувачів наукових ступенів. Відома сучасна вчена Оксана Сапеляк напише працю про наукову школу Ювіляра («Наукова школа Романа Кирчіва»), де без перебільшення окреслить вагому роль і місце вченого у вітчизняній науці, діяльність його як багатолітнього керівника та організатора народознавчих, особливо фольклористичних та етнологічних досліджень [18]. Авторку цієї праці, до слова, саму можна причислити до наукової школи Романа Кирчіва, причому, до однієї з кращих учениць

цієї школи. Про Оксану Сапеляк, мабуть, найвлучніше скаже сам Роман Кирчів: «Вважаю дуже істотним і важливим те, що в дослідницьких працях Оксани Сапеляк є добре відчутною присутність органічної сполуки наукової об'єктивності і сумлінності з громадянською позицією й національно-патріотичною свідомістю української вченої, усвідомлення рації своєї праці не тільки для розвитку академічного пізнання, а й для потреб українського сьогодення» [7, с. 510]

Багатовекторні студії Романа Кирчіва представлені виданими більше 30 монографічними працями, підготовленими в його опрацюванні книжковими виданнями, збірниками етнографічних і фольклорних матеріалів, фундаментальними розділами у багатьох колективних працях, навчальних посібниках і підручниках, енциклопедичних і довідкових виданнях, у доповідях на наукових конференціях і симпозіумах міжнародного та інших рівнів, численних статтях (понад 700), опублікованих в українських і зарубіжних наукових і науково-популярних виданнях, у тому числі й іноземними мовами.

Роман Кирчів належить до тієї величини вчених, творчі ідеї яких формують перспективні напрямки дослідження у вітчизняній науці, спрямовують сучасну наукову думку у вагоме результативне русло. Учений виступив потужним генератором ідей в українській фольклористичній та етнології, заклав надійні підвалини для подальших досліджень, намагаючись вивести українську фольклористику та етнологію на широкий шлях сучасних теоретичних надбань. Напрацювання вченого стали відправною точкою в українській фольклористичній та етнологічній науці XXI століття. Програмною стала його праця «Фольклор у системі новочасної української культури (Основні аспекти предметного окреслення проблеми)» [10], в якій він накреслює основні теоретико-методологічні концепти, необхідні для сучасних досліджень фольклору. Сама постановка проблематики визначає провідний наголос на баченні та аналізі новозмін у традиційній тканині словесної культури. Учений ніколи не обмежується голими теоретизуваннями, а своїми працями веде до глибокого та аргументованого аналізу фольклорних джерел, явищ усної традиції та новотворчості.

Останнім часом Р.Ф. Кирчіва удостоєно Почесної грамоти Верховної Ради України «За особливі заслуги перед українським народом» (2014).

На відкритті пам'ятника о. Михайлові Зубрицькому в с. Кіндратові Турківського р-ну Львівської обл. 21.10.1996 р.

Такі монографічні дослідження Р.Ф. Кирчіва як «Комедії Івана Франка» (1961, 100 с.), «Україніка в польських альманахах доби романтизму» (1965, 132 с.), «Український фольклор у польській літературі» (1971, 275 с.), «У творчій співдружності (Українсько-польські літературні зв'язки)» (1971, 148 с.), «Етнографічне дослідження Бойківщини» (1978, 174 с.), «Один з подвижників (о. Богдар Кирчів)» (1996, 71 с.), «Із фольклорних регіонів України» (2002, 352 с.) та багато інших уже стали відомими не тільки для науковців, а й для ширшого загалу і, незважаючи на час та обставини, в яких були видані більшість із них, не втратили своєї актуальності й до сьогодення. Деякі, цілком доречно і заслужено були перевидані з певними доповненнями, як-от: «Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці» (1990, 340 с.; 2011, 442 с.).

Останнім часом виходять монографічні дослідження «Етюди до студій над українським народним анекдотом» (2008, 268 с.), «Народний артист Іван Рубчак» (2009, 224 с.), «Родина Кирчів» (2010, 272 с.), «Двадцять століття в українському фольклорі» (2010, 536 с., праця удостоєна премії Президії НАН України у галузі фольклористики імені Філарета Колесси у 2012 р.), «Маркіянове сузір'я. Ті кого пробудив, воодушевив і повів за собою Маркіян Шашкевич» (2012, 96 с.), «Студії з українсько-польського етнокультурного пограниччя» (2013, 462 с.) та ціла низка інших праць.

Окремі віхи творчості Романа Кирчіва уже розглянуто у відповідних розвідках. При цьому найбільше уваги приділено аналізу фольклористичних досліджень вченого. Так, наприклад, сучасний відомий фольклорист Микола Дмитренко у статті «Роман

Вид на село Довгостів. Зліва направо М. Моздир, Р. Яців, Р. Кирчів. 29.05.2001 р.

Кирчів як дослідник історії фольклористики (до 80-річчя від дня народження)» провів аналіз праць Ювіляра з історії фольклористики, зокрема відзначив, що «в особі Романа Федоровича Кирчіва маємо знакову постать сучасної фольклористики та етнології, чий видатний внесок у науку заслуговує великої пошани й поцінування, гідний наслідування. Народознавча школа Р. Кирчіва — це львівська академічна школа високого наукового гатунку, до якої належить когорта таких відомих учених, як академік, доктор історичних наук С. Павлюк, доктор філологічних наук В. Сокіл, молодші фольклористи О. Кузьменко, О. Харчишин, Н. Пастух, О. Голубець, В. Дяків та інші» [4, с. 50].

Учні Романа Кирчіва сучасні фольклористи Оксана Кузьменко, Ольга Харчишин та Надія Пастух детально розглянули фольклористичні дослідження за перше десятиліття теперішнього століття у ґрунтовній статті «Фольклористичний доробок Романа Кирчіва у ХХІ столітті» [11], аналітично узагальнили найважливіші досягнення Ювіляра за окреслений період. Автори, зокрема, проникливо зазначили, «що залишається багато теоретико-методологічних напрямків, накреслених Р. Кирчівим, які чекають своїх дослідників у ділянці історії української фольклористики» [11, с. 22]. Та головним автори цитованої статті слушно вважають «те, що наукова праця професора Романа Кирчіва наскрізь пройнята світлими помислами вченого-народолюбця, гуманіста та доброго наукового наставника, який відкриває нові дослідницькі горизонти та спонукає до подальших студій» [11, с. 22].

Предметом ґрунтовних праць вчених стали й етнологічні дослідження Романа Кирчіва, а також літера-

турознавчі, зокрема франкознавчі та багато інших. Так, скажімо, сучасний вчений фольклорист Святослав Пилипчук розглядає франкознавчі праці Ювіляра у спеціальному дослідженні ««Не щадячи ні трудів, ані поту...»: Франкознавчі студії Романа Кирчіва» [16]. Автор статті приходиться до логічного висновку, що Роман Кирчів невтомно працює на широкій ниві франкознавства — «не щадячи ні трудів, ані поту...» [19, с. 87], та при цьому використовує у своїх численних франкознавчих студіях найпродуктивнішу стратегію, яка «враховує «усі зв'язуючі огнива» і тяжіє до комплексної презентації проблеми без будь-яких «обкромель» і «завужень»» [16, с. 46]. Роман Кирчів, за влучними словами Святослава Пилипчука, «виробив власний впізнаваний науковий стиль, для якого характерним є всеохопне осягнення досліджуваного предмета, максимально повне залучення тематичного матеріалу (друковані тексти, рукописні матеріали, архівні документи), врахування думок і поглядів попередників, чітка й аргументована декларація власних новаторських ідей» [16, с. 46].

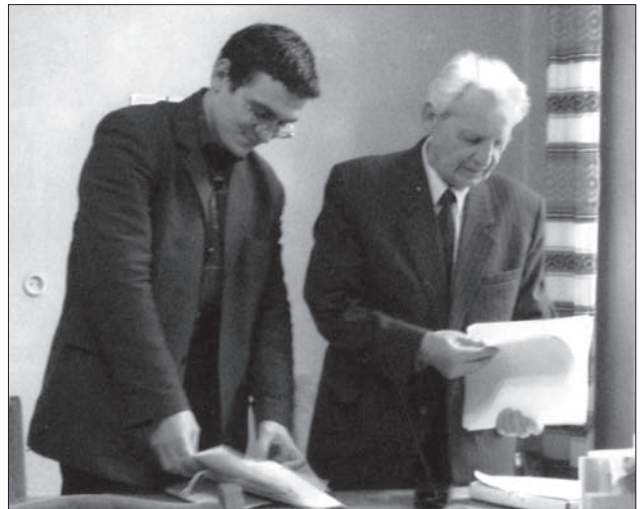
Славистичні дослідження Романа Кирчіва розглядає сучасна дослідниця Марія Вальо у праці «Призабута славистична карта наукової діяльності Романа Кирчіва» [2]. Авторка статті, зокрема, особливо відзначає одне «з кращих надбань української компаративістики» — працю вченого «Український фольклор у польській літературі (період романтизму)» (Київ, 1971, 275 с.), яка була опублікована у вигляді монографії у 1971 році, а пізніше, у 1980 році була захищена як докторська дисертація [9]. Марія Вальо також зазначає, що «у своїх слов'янознавчих студіях Р. Кирчів не обмежується лише українсько-польськими аспектами, а має досягнення ширшого плану — як учасник і співавтор доповідей на двох — п'ятому і десятому — міжнародних славистичних конгресах у Варшаві та Софії. Ставши спеціалістом з історії української етнографії та фольклористики, він відгукується і на видання польських, чеських та білоруських спеціалістів цих наук» [2, с. 54].

Дослідження Романа Кирчіва з полоністики розглядає у спеціальній статті «Ужинок полоніста Романа Кирчіва» сучасний дослідник член-кореспондент НАН України професор Київського університету ім. Т. Шевченка Ростислав Радишевський. При цьому автор статті цілком справедливо відзначає вагомий внесок Романа Кирчіва в розвиток літературознавчої

науки, зокрема полоністики, особливий інтерес до наукової діяльності Ювіляра і заслужено високу її оцінку в середовищі не лише українських авторитетних вчених, а й зарубіжних, передусім польських: «Наукова діяльність Романа Теодоровича не могла не викликати зацікавлення в середовищі польських дослідників українського фольклору. Варто нагадати, праця «Україніка в польських альманахах доби романтизму» отримала схвальні відгуки не лише українських, а й польських учених: Мечислава Інгляота, Станіслава Маковського, Стефана Козака, Василя Бялокозовича та інших зарубіжних науковців» [17, с. 67].

Особливо Ростислав Радишевський зосереджує увагу на науковому інструментарії та методологічних засадах Романа Кирчіва, завдяки яким вчений завжди залишається «актуальним у фарватері літературознавчої думки», на яких уже виховалася ціла плеяда молодих науковців і які «стають джерелом і вихідною точкою для наукових пошуків нового покоління українських полоністів» [17, с. 67].

Як видно уже з наведених матеріалів, серед творчого наукового надбання Романа Кирчіва особливе місце займають його етнографічно-фольклористичні праці. Вони генерують ідеї та окреслюють напрямні для подальших досліджень. Так, наприклад, свого часу вчений у науковій статті «Фольклорна опозиція войовничому атеїзмові (Фольклор чудес)» («Народознавчі зошити», Львів, 2003, № 1—2 (49—50), с. 3—11) звернув увагу на цікаве етнографічно-фольклорне явище в українській традиції ХХ століття — фольклорі чудес у підрадянській Україні 1920-х рр., запропонував зазначену тему автору цих рядків, допоміг як науковий керівник реалізувати її спочатку у формі кандидатської дисертації [5], а пізніше, уже як науковий редактор, — і монографії [6]. Ще пізніше, також завдяки ідеї і підтримці Романа Кирчіва, було видано етнографічно-фольклористичне дослідження про «малу батьківщину» мого батька Михайла Дяківа — село Тур'є Буського району Львівської області [12]. Отже, маю щастя бути знайомим з Ювіляром з 2001 року — часу вступу в аспірантуру Інституту народознавства НАН України, і не зі слів знаю про такі його риси характеру, як виняткова порядність, щирість, зичливість, людяність у відносинах з іншими, у тому числі колегами, гостинність (нераз було, коли професор частував свого аспіранта, а сам у той час вичитував параграф дисертації або статтю).

Роман Кирчів з автором статті Володимиром Дяківим. 2008 р.

Либонь такі, та цілий ряд інших рис характеру у випадку Романа Кирчіва таки перейшли у спадок від гідних предків часів Івана Франка, якщо не ще раніших, боярських часів. «Немає сумніву, — зазначає академік Степан Павлюк, — що давня бойківська родина Кирчівих, коріння якої, можливо, сягає боярських родин Галицько-Волинської держави, оселившись у дивовижному гірському куточку серед розлогої долини р. Стрий, була носієм традиційного життєвого набутку місцевої людності, з неподатливим характером, особистою гідністю і гордістю за свій край. Франків образ Захара Беркута жив у кожному горянинові» [14, с. 2].

Пізніше ці риси формуватимуться в атмосфері родини (батьків, братів і сестер), а відтак — їх буде підтримувати покійна уже, світлої пам'яті, дружина Романа Федоровича Галина — надзвичайно чуйна, гостинна, приязна, неабияк обізнана у філологічній галузі, хоч за фахом хімік, людина.

Одну з наступних своїх монографій, під назвою «Маркіянове сузір'я. Ті, кого пробудив, «воодушевнив» і повів за собою Маркіян Шашкевич» (Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. — 98 с.), Роман Кирчів присвятить пам'яті своєї відданої музи і помічниці — незабутньої дружини Галини...

Сам Роман Кирчів, очевидно, добре усвідомлює значення родинної атмосфери й етичної позиції вченого, оскільки, жертвуючи своїм часом, не збавляючи темпу своєї громадської і наукової діяльності, виконуючи і в рази перевиконуючи водночас свої планові наукові навантаження наукового працівни-

ка академічної установи, напише низку інших досліджень, в тому числі і з історії своєї родини. Ці останні в підсумку втіляться в окремих монографічних дослідженнях: «Один з подвижників (о. Богдар Кирчів)» (Дрогобич : Бойківщина, 1996. — 71 с.) та «Родина Кирчів» (Ужгород : Гражда, 2010. — 272 с.). У цих виданнях автор не лише освітить минуле своєї родини, долю її членів у контексті суспільно-історичного буття конкретного часу, а й спонукатиме «продовжувати, розвивати і примножувати кращий досвід і традиції свого роду як органічної частки української національної спільноти», бути «чинником розвитку і утвердження родового кореня в рідній землі», кріпити «духовні й фізичні сили» та давати добрі плоди. «І щоб ця книжка, — як зазначає її автор, — послужила поштовхом до заглиблення у пізнання багатьох інших українських родин» [8, с. 2].

Своїм життям, вчинками, людяністю, науковою та громадською діяльністю Роман Федорович Кирчів залишається зразком, з якого варто і потрібно брати приклад, особливо в теперішні, вкрай складні для України часи.

Щиро бажаємо Романові Кирчіву ще багато років плідної праці, міцного здоров'я, успішного здійснення нових його творчих задумів, нових звершень на обраному нелегкому науковому шляху.

З роси Вам і з води, дорогий наш Ювіляре!

1. Білоус В. Окрилений родинною легендою (до портрета вченого) / В. Білоус // Народознавчі зошити. — 2010. — Зош. 1—2. — С. 59—64.
2. Вальо М. Призабута славістична карта наукової діяльності Романа Кирчіва / М. Вальо // Народознавчі зошити. — 2010. — Зош. 1—2. — С. 51—54.
3. Глушко М. Роман Кирчів — невтомний член НТШ в Україні / М. Глушко // Народознавчі зошити. — 2010. — Зош. 1—2. — С. 29—37.
4. Дмитренко М. Роман Кирчів як дослідник історії фольклористики (до 80-річчя від дня народження) / М. Дмитренко // Народознавчі зошити. — 2010. — Зош. 1—2. — С. 47—50.
5. Дяків В. «Фольклор чудес» у підрадянській Україні 1920-х рр. : автореф. дис... канд. філол. наук / В. Дяків ; Львівський національний університет імені Івана Франка. — Львів, 2006. — 20 с.
6. Дяків В. «Фольклор чудес» у підрадянській Україні 1920-х років / В. Дяків. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2008. — 256 с.
7. Кирчів Р. Дорога в науку / Р. Кирчів // Народознавчі зошити. — 2010. — Зош. 5—6. — С. 509—510.
8. Кирчів Р. Родина Кирчів / Р. Кирчів. — Ужгород : Гражда, 2010. — 272 с.
9. Кырчив Р. Украинский фольклор в польской литературе эпохи романтизма: автореф. дисс. ...д-ра фил. наук / Р. Кырчив ; АН УССР. Ин-т искусствоведения, фольклора и этнографии им. М.Ф. Рильского. — Киев, 1980. — 50 с.
10. Кирчів Р. Фольклор у системі новочасної української культури (Основні аспекти предметного окреслення проблеми) / Р. Кирчів // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. — Львів, 2001. — Т. 242: Праці секції етнографії і фольклористики. — С. 271—306.
11. Кузьменко О. Фольклористичний доробок Романа Кирчіва у ХХІ столітті / О. Кузьменко, Н. Пастух, О. Харчишин // Народознавчі зошити. — 2010. — Зош. 1—2. — С. 9—22.
12. Куриляк Степан. Моє село (Тур'є Буського району на Львівщині) / Степан Куриляк ; наукова апробація і «Вступне слово» Р. Кирчіва ; упоряд., підготовка текстів і примітки В. Дяківа. — Львів, 2010. — 144 с.
13. Нагачевський А. Доктору Романові Кирчіву: спогади та вшанування з діаспори / А. Нагачевський // Народознавчі зошити. — 2010. — Зош. 1—2. — С. 23—28.
14. Павлюк С. Несхитність в житті і науці / С. Павлюк // Народознавчі зошити. — 2010. — Зош. 1—2. — С. 2—8.
15. Павлюк С. Патріотична постава вченого / С. Павлюк // Роман Кирчів (до 80-річчя від дня народження): Біобібліографічний покажчик / уклад. В. Яблонська. — Львів, 2010. — С. 5—7.
16. Пилипчук С. «Не щадячи ні трудів, ані поту...»: Франкознавчі студії Романа Кирчіва / С. Пилипчук // Народознавчі зошити. — 2010. — Зош. 1—2. — С. 41—46.
17. Радишевський Р. Ужинок полоніста Романа Кирчіва / Р. Радишевський // Народознавчі зошити. — 2010. — Зош. 1—2. — С. 65—67.
18. Сапеляк О. Наукова школа Романа Кирчіва / О. Сапеляк // Роман Кирчів (до 80-річчя від дня народження): Біобібліографічний покажчик / уклад. В. Яблонська. — Львів, 2010. — С. 22—28.
19. Франко І. «Я буду жити, бо я хочу жити!» / Франко І. // Франко І. Збір. творів : у 50-ти т. — Т. 1: Поезія. — Київ : Наукова думка, 1976. — С. 87—88.
20. Чорнопиский М. Учений з почуттям сумнінності й порядності / М. Чорнопиский // Народознавчі зошити. — 2010. — Зош. 1—2. — С. 38—40.